

honderd moesten in toevluchtsoorden in Noord-Brabant opgenomen worden, onder hen ook de bewoners van het Gereformeerde Rusthuis te Middelburg:

‘Hoe smartelijk en roerend was dit vertrek! Daar waren mensen die niet meer konden lopen, anderen die nog nooit in een trein gezeten hadden, weer anderen die nimmer van het dorp of van het eiland waren weggeweest.’¹

De evacuatie had nogal overhaast plaatsgevonden. Velen trachtten, eenmaal geëvacueerd, verlof te krijgen voor een bezoek aan hun oorspronkelijke woonplaats om goederen op te halen die men vergeten of bewust niet meegenomen had: de winterkleding bijvoorbeeld die ‘een groot aantal geëvacueerden’ achtergelaten had.² Vóór de winter zou men immers bevrijd zijn!

De aanval op Dieppe gaf Christiansen te denken: wat daar in Noord-Frankrijk geschied was, kon elk moment in Nederland herhaald worden! Er werd toen door hem ‘begrepen’ (aldus een verslag van mededelingen welke *Generalkommissar* Wimmer enkele maanden later aan een aantal Nederlandse autoriteiten deed)

‘dat Den Haag zeer gevaarlijk ligt en dat bij een aanval op grote schaal Den Haag wel eens afgesloten kon worden. Dan zou het gehele Duitse en Nederlandse regeringsapparaat verhinderd zijn, invloed in het land uit te oefenen, hetgeen zeer nadelig zou zijn voor het (Duitse) Rijk evenals voor Nederland’³ –

daarom had men, zei Wimmer toen, besloten, beide regeringsapparaten naar het oosten des lands over te brengen.

Wij zullen de evacuaties welke op die van Walcheren volgden, met de conflicten waarmee zij gepaard gingen, in een volgend hoofdstuk beschrijven. Hier willen wij er slechts op wijzen dat de overhaaste evacuatie van een deel van de Walcherse bevolking niet de enige aanwijzing vormt voor het feit dat de leiding van de *Wehrmacht* in ons land in augustus ’42 bepaald bezorgd was dat het spoedig tot grote Geallieerde landingen op de Nederlandse kust zou komen. In september moest de PTT in de kustgemeenten vrijwel alle telefoonansluitingen, in totaal ca. 20 000, verbreken⁴; de bedoeling daarvan

¹ M. W. G. van der Veur: *Middelburg in oorlogs- en bezettingsjaren (1939–1944)* (1945), p. 58. ² A.v., p. 83. ³ J. A. Ringers: ‘Verslag van de besprekingen betr. de evacuatie der departementen, 27 november–3 december 1942’ (7 dec. 1942), p. 1 (Collectie-E.E. Menten). ⁴ Het resterende telefoon- alsook het gehele telegraafverkeer uit Zeeland werd nadien via Breda geleid waar de schakelpost door Duitse telefonistes bezet werd.